

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15.11.1972, sp. zn. Cpjf 93/71, ECLI:CZ:NS:1972:CPJF.93.1971.1

Číslo: 64/1972

Právní věta: K výkladu ustanovení § 431 o. z.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 15.11.1972

Spisová značka: Cpjf 93/71

Číslo rozhodnutí: 64

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Doprava, Náhrada škody, Odpovědnost za škodu způsobenou provozem motorových prostředků

Předpisy: 40/1964 Sb. § 420

§ 421

§ 427

§ 428

§ 431

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 64/1972 sb. rozh.

K výkladu ustanovení § 431 o. z.

(Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR z 15. 11. 1972, [Cpjf 93/71](#))

Ustanovení § 431 o. z. neřeší zcela jednoznačně, zda se při střetu provozů dvou nebo více provozovatelů řídí vypořádání zásadou obecné odpovědnosti za zavinění nebo zvláštní odpovědností za výsledek.

Výkladové obtíže, které v praxi vznikaly, pokusil se řešit bývalý Nejvyšší soud rozsudkem sp. zn. 5 Cz 103/66, jehož obsah byl sdělen soudům ve Výběru rozhodnutí a sdělení ve věcech občanskoprávních č. 5/1966 (běž. č. 1). /1/ V tomto rozhodnutí, vztahujícím se na typický případ škody způsobené kamenem, který odletěl od vozidla žalovaného a zasáhl v protisměru jedoucí vozidlo žalobce, byl zaujat názor, že ustanovení § 431 o. z. je založeno na odpovědnosti za zavinění. V důvodech tohoto rozhodnutí se sice výslovně uvádí, že znění ustanovení § 431 o. z. - zejména ve srovnání se zněním §

13 dříve platného zákona č. 63/1951 Sb. - nevyjadřuje zcela zřetelně, zda jde o objektivní odpovědnost nebo odpovědnost za zavinění, avšak že zřetel k obvyklým způsobům výkladu právních předpisů, zejména zřetel na gramatický a systematický výklad odůvodňuje závěr, že tu jde o odpovědnost za zavinění.

V poslední době se však stále častěji soudní praxe přiklání k jinému řešení, než je uvedeno v citovaném rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu (např. rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp. zn. 6 Cz 148/70 anebo rozhodnutí krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 4 Co 555/70). Ani právní teorie nesdílí jednoznačně výklad uvedený v citovaném rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu; i když převážně neřeší otázku z hlediska vymezení, o jakou odpovědnost jde (zda o odpovědnost objektivní nebo za zavinění), spatřuje řešení v tom, že „účastí na způsobení vzniklé škody“ podle ustanovení § 431 o. z. bylo míněné zdůraznění takového posouzení věci, které by vycházelo z jednotlivých příčin vzniku škody s přihlédnutím k faktorům subjektivní i objektivní povahy.

Právní názor, že jde o odpovědnost za zavinění, nebere dostatečný zřetel k širším důsledkům tohoto výkladu.

Neustále se rozvíjející provoz dopravních prostředků vede stále častěji k situacím, kdy výklad ustanovení § 431 o. z. podle odpovědnosti za zavinění se dostává do rozporu s účelem právní úpravy, který je dán společenským zájmem na spravedlivém, rychlém a účinném řešení všech sporů vzniklých v souvislosti s provozem dopravních prostředků. Stejně tak společenský zájem na zabezpečení náležité ochrany občanů i organizací před nepříznivými důsledky tohoto zvýšeného provozu není odpovídajícím způsobem vyjádřen principem odpovědnosti za zavinění.

Za tohoto stavu dochází k případům, které na základě odpovědnosti za zavinění nelze uspokojivě řešit. Jde např. o odpovědnost za škody z dopravních situací, které vznikly odtržením kola nebo jiné části jedoucího vozidla a vedly k poškození protijedoucího vozidla nebo k újmě na zdraví anebo dokonce k smrti provozovatele v tomto vozidle, dále o odpovědnost za škody vzniklé v důsledku vytékajícího oleje a pohonných hmot z jedoucích vozidel, nebo o odpovědnost za škody vzniklé v důsledku nedostatečné kvality osvětlení stojících vozidel, do kterých najela vozidla jiná. Při řešení takových případů vznikají potíže, když na základě výsledků provedené dokazování dojde k nepochybnému zjištění, že technická závada, která ke škodě vedla, nebyla provozovatelem zaviněna. Tyto případy svým výsledkem (prakticky zamítnutím žaloby) pak ostře kontrastují s případy skutkově zcela obdobnými, kdy ke škodě vedla rovněž provozovatelem nezaviněná technická závada, kde však rozdíl podstatně ovlivňující právní hodnocení spočívá v tom, že nebyl poškozen jiný provoz, ale škoda vznikla na majetku nebo na zdraví anebo na životě třetích osob nezúčastněných na provozu. Řešení těchto případů by nepochybně mělo vycházet z principu objektivní odpovědnosti. Nesrovnává se tedy s účelem úpravy odpovědnosti za škodu podle občanského zákoníku, aby za situace zcela obdobné byl objektivní odpovědností provozovatele plně chráněn poškozený, pokud je v postavení mimo provoz, a aby naopak poškozený prakticky postrádal účinné ochrany, pokud utrpí škodu v postavení provozovatele při střetu dvou nebo více provozů, prokázal-li škůdce, že škodu nezavinil (§ 420 odst. 1 o. z.), nebo byla-li škůdcem organizace, že škodě nemohla zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na ní požadovat (§ 421 odst. 3 o. z.).

K obdobným situacím, které byly popsány uvedenými příklady střetů silničních provozů, dochází i při střetu provozů různých druhů doprav, jako nejčastěji např. při střetech silničního provozu s provozem železničním na železničních přejezdech. Nejsou také vyloučeny případy střetu jiných druhů doprav jako např. střety vzniklé při nouzovém přistání letadla na silnici nebo na dálnici. I v těchto případech, nebude-li zjištěno zavinění některého z provozovatelů, nevede dosavadní způsob výkladu k uspokojivému řešení.

Při výkladu právního předpisu nelze pomíjet skutečnosti, které z hlediska potřeb života společnosti

mají vliv na řešení situací vznikajících z narušených právních vztahů. Je žádoucí, aby v majetkové sféře bylo možné vyvodit důsledky v těch případech, kdy sice provozovatel nezavinil vznik škody, kdy však ke škodě došlo v mezích rizika provozu, které lze na provozovateli spravedlivě požadovat. To je odůvodněno i obsahem a rozsahem pojištění, které v socialistické společnosti poskytuje významné sociální záruky občanům a stále více také hospodářské záruky organizacím.

Ani jiné důvody nesvědčí jednoznačně pro závěr, že ustanovení § 431 o. z. je založeno na principu odpovědnosti za zavinění.

Vychází-li se z obvyklých způsobů výkladu právních předpisů, nelze především pominout, že ustanovení § 431 o. z., které je v občanském zákoníku zařazeno za ustanovení o objektivní odpovědnosti pod marginální rubrikou „Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků“, je součástí oddílu druhého, hlavy druhé, části šesté občanského zákoníku, který soustřeďuje případy zvláštní odpovědnosti za škodu. Kdyby toto ustanovení mělo odkazovat na úpravu obecné odpovědnosti za škodu podle oddílu prvního, tj. odpovědnosti za zavinění, bylo by to přímo v ustanovení § 431 o. z. nepochybně výrazněji vyjádřeno. Slova „podle účasti na způsobení vzniklé škody“ spíše nasvědčují tomu výkladu, že vypořádání mezi provozovateli při střetu dvou nebo více provozů co do právního důvodu navazuje na zásadu objektivní odpovědnosti, avšak na rozdíl od ostatních případů upravené odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků, zejména i co do rozsahu nároků, je těsněji spjata přímo s jednotlivými příčinami škody. Rozbor příčin a jejich hodnocení z hlediska významu pro vznik střetu provozů má totiž rozhodující význam, neboť jde o situace, které jsou charakterizovány mnohostí příčin na rozdíl od ostatních případů objektivní odpovědnosti, kde rozlišování mezi hlavními příčinami navzájem nebo mezi hlavní příčinou (hlavními příčinami) a vedlejší příčinou (vedlejšími příčinami) nemá zpravidla rozhodující význam, pokud všechny tyto příčiny vyvstaly z povahy provozu. Také formulace „účast na způsobení vzniklé škody“ nasvědčuje tomu, že skutečnost, zda některý z provozovatelů při střetu dvou nebo více provozů škodu zavinil, není sama o sobě rozhodující a může být při posuzování právního vztahu a obsahu i rozsahu závazku hodnocena jen v souvislosti s hodnocením všech faktorů objektivní povahy.

Ani ze znění důvodové zprávy k ustanovení § 431 o. z. nelze jednoznačně dovodit, že odpovědnost při střetu provozů je odpovědností za zavinění. Důvodová zpráva poukazuje rovněž na to, že o náhradě způsobené škody musí být rozhodnuto podle účasti na způsobení vzniklé škody.

Všechny tyto důvody vedou k závěru, že v ustanovení § 431 o. z. nejde o odpovědnost za zavinění ve smyslu ustanovení § 420 a § 421 o. z. Ustanovení § 431 o. z. zařazené v oddíle druhém, hlavě druhé, části šesté občanského zákoníku (Případy zvláštní odpovědnosti - Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků), které upravuje odpovědnost provozovatelů i vypořádání mezi nimi, navazuje na právní úpravu objektivní odpovědnosti podle ustanovení § 427 a § 428 o. z. Rozhodná je přitom účast, kterou měli provozovatelé na způsobení vzniklé škody. Vypořádání závislé na této účasti předpokládá zhodnocení všech skutkových okolností konkrétního střetu provozů, zejména pak těch okolností, které byly hlavními příčinami vzniklé škody. Objektivní míru účasti na vzniklé škodě vyjadřuje i případné zaviněné jednání nebo opomenutí některého provozovatele (některých provozovatelů), pokud jím byla založena příčinná souvislost vedoucí ke vzniku škody. Jde-li o takové okolnosti anebo taková jednání nebo opomenutí, s nimiž škodlivý výsledek nebyl v příčinné souvislosti, není splněn zákonný předpoklad účasti na vzniklé škodě a nevzniká tedy ani odpovědnost, ani důvod k vypořádání.

1) vydávaném bývalým Nejvyšším soudem pro služební potřebu soudů